

Bene Zoltán

SZERELEM, NOSZTALGIA, TÖRTÉNELEM, SZEGED

– Temesi Ferenc 49/49¹ című regényéről –

Temesi Ferenc új regényéhez, a 49/49-hez sokféleképpen lehet közelíteni. Maga a szerző már a megjelenés előtt, több interjúban is szerelmes regénynek nevezte a könyvet, és – hiszen immáron a megjelenés után vagyunk – ezt erősítik a kötet borítóján elhelyezett szívecskék is. Azonban a borítón a szívecskék mellett egy bakelitlemez is helyet kapott, amiből könnyedén a zenére asszociálhat az olvasó; s mivel a két síkon futó történet egyik ideje fél évszázaddal ezelőtti, hát akár történelmi regénynek is aposztrofálhatjuk a 49/49-et. Nem tévedünk egyik, az előzetes ismereteink és a könyv külseje által sugallt meghatározással sem, hiszen mind a szerelem, mind a (beat)zene, mind a történelem elengedhetetlen összetevője a műnek. Amint akkor sem lövünk bakot, ha a városregény jellemzőit tulajdonítjuk az új Temesi-könyvnek. Mindez ugyanis egytől egyig valóban igaz a 49/49-re, amely kétszer 49 fejezetből és egy ráadásból, összesen tehát 99 szerkezeti egységből áll: a római számmal jelölt fejezetek (I–XLIX.) elbeszélői jelene a kamaszkori szerelem ideje, azaz az 1960-as évek, az arab számmal jelölteké (1–49.) pedig az időskori újra-egymásra-találása, vagyis a 2010-es évek. Végül az utolsó fejezet – a Kilencvenkilencedik – egyfajta zárszó. Ugyanakkor a narratíva a római és az arab számokkal jelölt fejezetek idején sem hagyományos módon kronologikus, az időkezelés mind a két síkon az emlékezés és a földézés eszközeivel válik dinamikussá, lüktetővé.

A magam részéről úgy gondolom, négy kulcsfogalom az, ami meghatározza Temesi Ferenc új regényét: a szerelem, a nosztalgia, a történelem és Szeged. S noha ezek a kulcsfogalmak igen összetettek, alapvetően ez a négy szervezi a regényt.

Nézzük először a *szerelmet*! A 49/49 alaptörténete a szerző meghatározásában: „tini lát és nyuggeramúr”. A két főhős, Márk és Ilona, mindketten 1949-ben születettek, kamaszkorukban, az 1960-as évek második felében két évig együtt jártak, majd az élet messzire sodorta

1 Temesi Ferenc 49/49. Scolar, Budapest, 2018.

őket egymástól, hogy aztán hatvanon túl, a 2010-es években újra egymásra találjanak. A középiskolás korban testileg be nem teljesült szerelem (mennyi minden változott az eltelt fél évszázadban, ugye?) az új évezred második évtizedében újra lángra kap, ezúttal testi ételemben is beteljesedik, ám hosszabbra így sem nyúlik, mint csaknem ötven évvel korábban. A 49/49 méltán olvasható szerelmes regényként. Egy szerelem két története bontakozik ki a lapokon, van itt vonzalom, kedvesség, boldogság, féltékenység, félreértés, veszekedés, minden. Az emberi kapcsolatok legkülönösebbike, a szerelem mint téma soha nem meríthető ki, hiszen bármennyire is léteznek ismétlődő jelenségek, összességében és részleteiben is minden szerelem más és más. Nos, az új Temesi-könyvből újabb adalékokat tudhat meg az olvasó erről a maga teljességében soha meg nem érthető, soha le nem írható, soha meg nem fogható érzésről.

De a 49/49-et mint szerelmes regényt is átítatja a *nosztalgia*. Úgy a tini lát, mint a nyuggeramúr iránti édesbús vágyakozás. Mégsem ez a nosztalgia fő forrása a történetben. És nem is egyféle nosztalgiát találhatunk benne. Egyfelől ugyanis tetten érhető itt az a fajta nosztalgia, amely minden egyes embert elfog, ha a rég letűnt éveire gondol; az a fajta nosztalgia, amely megszépíti a múltat, amely a merengéshez, a visszavágyódáshoz áll közel. Egyszersmind azonban jelen van itt egy ennél sokkal különlegesebb nosztalgia is, egyfajta írói-megfigyelői-elemzői nosztalgia, amely a pontos megfigyelésen és az évtizedeket átívelő, edzett memórián alapul és nem kizárólag egyéni, individuális, de egyfajta közösségi hangulat. Ez a nosztalgia sokkal kevésbé megbocsátó, mint ama másik, ez a nosztalgia rámutat a nagy közösségi érzések fogyatékoságaira (igen izgalmas részei a regénynek például azok, amelyekben az író saját nemzedékét, a „nagy” jelzővel ellátott generációt elemzi az adott és a megvalósuló lehetőségek tükrében), ez a nosztalgia teret enged a számvetésnek, s annak is, hogy megvonjuk a társadalmi folyamatok utóbbi évtizedeinek mérlegét.

És ezen a ponton a regény értelmezési horizontján föltűnhet (mi több: föl kell hogy tűnjön!) a *történelem*. Temesi Ferenc 49/49-e többféleképpen is történelmi regény. Egyrészt plasztikusan bemutatja az 1960-as évek kádári Magyarországot, azt az időszakot, amikor a kispolgári gulyáskommunizmus kialakult, amikor az emberek egy része sügött, a másik részéről sügtak, amikor senkiről nem tudhatta senki,

Bene Zoltán: Szerelem, nosztalgia, történelem, Szeged 165

hogy voltaképpen kicsoda-micsoda. Nagy tablót fest erről a nyomasztó, lélekölő világról, amely éppen azért olyan ördögi, mert emberi arcot ölt magára. Másrészt a 49/49 történelmi összegzés is. A kelet-közép-európai történelem elmúlt fél évszázadának összegzése. Kíméletlen, pontos és megrendítő. Kíméletlen, mert leszámol az illúziókkal, pontos, mert (mint Temesi prózája mindig) hihetetlenül precíz megfigyeléseken alapul – és mivel e két előfeltétel megvalósul, szükségszerűen megrendítő.

„Rengeteg halott barát költözött bele ebbe a könyvbe” – nyilatkozta Temesi Ferenc több alkalommal is, és valóban, az író megindítóan mutat be jó néhányat az elmúlt fél évszázad nagy magyar – elsősorban, de nem kizárólag szegedi – művészei közül. A teljesség igénye nélkül: Zoltánfy István, Ördögh Szilveszter, Baka István, vagy éppen Esterházy Péter alakja elevenedik meg a regényben, s ötvözi valami egészen magasrendű művészetté a könyv két kulcsfogalmát: a nosztalgiát és a történelmet, a legtöbb esetben beléolvastva a harmadikat, Szegedet is. A regény számos főlemelő része közül ezek a lapok talán a leginkább lélekemelőek: kis magyar ezredfordulós Pantheon bontakozik ki az olvasó szemei előtt.

S mivel ezen Pantheon alakjainak oroszlánrésze Szegedhez kötődik, a szegedi olvasó szíve talán még nagyobbat dobban, miközben olvas róluk, mint másoké. Temesi Ferenc – ennek a kötetnek a borítóján is – „Budapesten élő szegedi író”-nak vallja magát. Nos, a 49/49 a *Por* után (nem feledve az *Apám* című kitűnő és szintén erősen szegedi vonatkozású művét) talán a leginkább szegedi regénye. A hatvanas évek Szegedének jellegzetes figurái azonban nem kizárólag a kortársaknak vagy a helyieknek érdekesek, mert Temesi Ferenc ezúttal is elemel: úgy tárja elénk Szegedet, hogy kontextusba helyezi. Kelet-közép-európaiba. Minimum. Ám az, amit elemel és kontextusba helyez, tagadhatatlanul Porlód. Más néven Szeged. Ezért vélem úgy, hogy a regény kulcsfogalmai között Szegednek is helyet kell kapnia. Szeged közléről és Szeged távolról, Szeged békaperspektívából és Szeged madártávlatból; Szeged, a maga teljességében. Ez is a 49/49.

És még annyi minden más! Minden olvasó ráakadhat benne valami újra, s amikor fölfedezi a már fölfedezettet, azt is személyre szabhatja. Temesit jó és élvezetes olvasni. Rengeteg oka van ennek, s ezek között távolról sem az utolsó, hogy teret hagy az olvasónak. És ez rendkívül fontos. Amiképpen a 49/49 rendkívül fontos könyv. Olvasandó.